

Perspektívy vývoje lidstva

Desátá přednáška

Dornach. 29. dubna 1921

GA 204

Rudolf Steiner

Od 15. století se zcela vtiskla éterická činnost do fyzického těla, myšlení se stalo lidsky subjektivním stínovitým obrazem, z něhož dochází k rozdělní na logické myšlení a na vůli, která je vázaná na poudy a instinkty. Překonání tohoto rozdělní v jezuitismu. Nutnost po 20. století uvést z já realitu do stínovitého myšlení, takže toto myšlení může žít v chaotickém sociálním a hospodářském světě, aby jej proměňovalo.

Zabývali jsme se v této době vývojem evropské civilizace a pokusíme se připojit něco k tomu, co bylo již řečeno, stále s úmyslem učinit tím srozumitelným, co sem zasahuje v současnosti do lidského života z nejrůznějších stran a co vede k uchopení současných úkolu. Pozorujete-li jednotlivý lidský život, může vám to dát obraz o vývoji lidstva. Ovšem musíte mít přitom samozřejmě na zřeteli, co jsme řekli, pokud jde o rozdíly individuálního lidského vývoje a celkového vývoje člověka či lidstva. Opakovaně jsem upozorňoval na to, že zatímco jednotlivý člověk se stává stále starším a starším, jeví se pro celek ta věc tak, že se tento celek stává stále mladším a mladším, že jaksi postupuje k prožívání mladších úseků. Máme-li ale na zřeteli, že tedy v tomto vztahu jsou jaksi život celku a život jednotlivého individuálního člověka polárně opačné, tak můžeme ale potom přece, přinejmenším pro objasnění, hovořit o tom, jak nám může být jednotlivý lidský život obrazem života celého lidstva. A pozorujeme-li potom takto život jednotlivého člověka, tak můžeme vidět, že do každého životního období patří něco zcela určitého jakožto souhrn zážitků. Nemůžeme, řekněme, šestileté dítě učit něčemu, čemu můžeme učit dítě dvanáctileté, a nemůžeme předpokládat, že zase dvanáctileté dítě přichází vstříc s tímž pochopením oněm věcem, které chápe člověk teprve jako dvacetiletý. Člověk musí jaksi vrůstat do toho, co je přiměřené pro jeho jednotlivé životní epochy. Tak je tomu také s celým lidstvem. A je tomu již jednou tak, že tyto jednotlivé kulturní epochy, které je třeba

uvádět na základě poznání vývoje lidstva - období praindické, praperské, egyptsko-chaldejské, řecko-latinské a potom období, v němž se nyní nacházíme - že tato období mají zcela určité civilizační obsahy a že celé lidstvo musí do těchto civilizačních období vrůstat. Ale tak jako jednotlivý člověk může zůstat jaksi pozadu za sebou samým, za svým vývojem, za svými vývojovými možnostmi, tak to mohou také jisté části celého lidstva. To je úkaz, který je třeba mít naprosto na zřeteli, zejména je třeba jej mít na zřeteli v naší době, neboť lidstvo nyní vstupuje do vývojového stadia svobody, a je tedy ponecháno jemu samému, aby se vpravilo do toho, co je mu dáno pro toto a nejbližší období. Je jaksi lidem ponecháno na vůli, aby zůstali pozadu za tím, co je jim vytyčeno. Vůči jednotlivému člověku, když zůstane pozadu, pokud jde o to, co je mu vytyčeno, stojí jiní, kteří se vpraví do svých správných vývojových obsahů, tito ostatní ho potom jaksi vlečou sebou. Ale znamená to také pro něho často v jistém smyslu osud ne právě příjemný, musí-li pociťovat, jak tu v jistém smyslu zůstává za ostatními, kteří dosahují odpovídajícího vývojového cíle.

V životě velkého počtu lidí se může stát, že jednotlivé národy dosáhnou svého cíle zatímco jiné zůstávají pozadu. Cíle různých národů, jak jsme viděli, jsou také odlišné. Když nyní nějaký národ dosahuje svého cíle, jiné národy zůstávají za svým cílem pozadu, tak zaprvé něco ztrácí, čeho by mohlo být dosaženo právě tímto opožděným národem, na druhé straně ale přijme národ, který zůstává pozadu velmi mnoho z toho, co mu vlastně vůbec není přiměřené, a co, řekl bych, přijímá potom napodobováním jiných národů, které svých cílů dosahují. Takové věci se právě dějí ve vývoji lidstva, všimnout si těchto věcí má v současnosti zcela zvláštní význam. Dnes nejprve něco z určitého hlediska shrneme a osvětlíme, co je nám známé z jiné strany. Víme, Doba od 8. století před Kristem až do 15. století po Kristu je dobou vývoje duše rozumu a srdce u vlastní civilizované části lidstva. Tento vývoj duše rozumu a srdce začíná v 8. století před Kristem v jižní Evropě, v přední Asii a můžeme to sledovat, když pohlížíme na počátky dějinného vývoje řeckého národa. Řecký národ má ještě naprosto v sobě mnoho z toho, co můžeme nazvat vývojem duše pociťující, která byla zvláště přiměřená třetímu poatlantickému období, období egyptsko-chaldejskému. Zde bylo vše vývojem duše pociťující. Zde se člověk oddával dojmům zevního světa a v dojmech vnějšího světa přijímal současně vše, čeho si potom cenil jako svých poznatků, čemu dával přecházet do svých impulsů vůle. Celý člověk byl jaksi takovým, že se cítil jako článek celého kosmu. Tázał se hvězd a jejich pohybu, když šlo o to, co by měl konat atd.. Toto spoluprožívání vnějšího světa, toto spatřování duchovna ve všech jednotlivostech zevního světa, to bylo přece to, co bylo typickým rysem Egyptů ve vrcholném období jejich kultury, co žilo v Přední Asii a co mělo u Řeků jistý doznívající rozkvět. Dávni Řekové měli naprosto tuto volnou oddanost duše vůči zevnímu okolí a s touto volnou oddaností duše vůči zevnímu okolí bylo právě spojeno vnímání elementárního duchovna v zevních úkazech. Ale u Řeků se potom vyvíjelo to, co řečtí filosofové nazývají „nus“, co je všeobecným světovým rozumem a co potom zůstalo vlastně vůbec základní vlastností lidského duševního vývoje až do 15. století, co ve 4. století po Kristu dosáhlo jistého vrcholu a potom opět sláblo. Ale celý tento vývoj od 8. století před Kristem až do 15. století po Kristu vyvíjí

vlastně to, co je rozumem. Mluvíme-li ale v tomto období o „rozumu“, tak nesmíme přihlížet k tomu, co my vlastně nyní v našem období rozumem nazýváme. Pro nás je rozum něčím, co vlastně nosíme jen v sobě, co v sobě vyvíjíme a čím chápeme svět. Tak tomu nebylo u Řeků a tak tomu nebylo také ještě v 11., 12., 13. století, když se hovořilo o rozumu. Rozum byl něčím objektivním, rozum byl něčím, co vyplňovalo svět. Rozum uspořádával jednotlivé světové úkazy. Lidé pozorovali svět a jeho úkazy a říkali si: To, co dává následovat jednomu jevu po druhém, co staví jednotlivé jevy do většího celku atd., to činí světový rozum. Lidské hlavě přisuzovali lidé jenom to, že se účastní tohoto všeobecného světového rozumu.

Hovoříme-li dnes o světle, potom říkáme, chceme-li pěstovat moderní fyziku a fyziologii: Světlo je v nás. Ale žádný člověk s naivním vědomím nebude věřit, že je světlo jen v jeho hlavě. Právě tak jako neříká dnešní naivní vědomí: „Zde venku je zcela temno, světlo je jen v mé hlavě“, právě tak neříkal Řek nebo neříkal člověk 11., 12., 13. století: „Rozum je jenom v mé hlavě“. Ale říkal: „Rozum je venku, naplňuje svět, všechno zde pořádá“. Právě tak jako si je člověk vědom světla svým vnímáním, tak si říkal, že je si vědom rozumu. Rozum v něm jaksi zasvítá.

Něco důležitého bylo spojeno s tímto objevením se světového rozumu v lidském kulturním vývoji. Předtím, když kulturní vývoj probíhal ve znamení duše pociťující, zde se nehovořilo o takovém jednotném principu přesahujícím celý svět, zde se hovořilo o tom, že jsou duchové rostlin, duchové, kteří řídí svět zvířat, duchové vše tekutého, duchové vzduchu atd.. Bylo zde mnoho duchovních bytostí, o nichž se hovořilo. Nebyl zde jen polytheismus, lidové náboženství, které hovořilo o tomto množství duchových bytostí, nýbrž existovalo to také u těch lidí, kteří byli zasvěceni, kteří měli vědomí, že mají co dočinění s velkým počtem bytostí. Tím, že přišlo období rozumu, vyvíjel se jistý monismus. Na rozum se pohlíželo jako na něco jediného, co obepíná celý svět a tím se teprve vlastně vyvinul monotheistický charakter náboženství, který měl ovšem svůj předstupeň již ve třetím poatlantském období. Ale to, co si máme o tomto období vědecky uvědomit od 8. století před Kristem až do 15. století po Kristu, to je již ona skutečnost, že je to období vývoje světového rozumu a že se o tomto rozumu smýšlelo zcela jinak, než smýšlíme dnes.

Jak to přijde, že se smýšlelo o rozumu jinak? Smýšlelo se o rozumu jinak z toho důvodu, protože lidé také, když byli rozumní, když se snažili rozumem něco pochopit, také jinak cítili. Člověk krácel světem, pohlížel na věci svými smysly, a pociťoval jaksi vždy když přemýšlel, jistý náraz. Když přemýšlel, tak tomu bylo asi tak, jako kdyby pociťoval něco ze silnějšího procitnutí, než pociťoval v obyčejném bdění. Přemýšlení bylo ještě něčím, co pociťoval odlišně od obyčejného života. Především pociťoval v přemýšlení ještě, že zde stojí uvnitř něčeho, co je objektivní, co není pouze subjektivní. Proto tomu bylo také tak, že až do 15. století a v dozvuku ještě až do pozdějších dob, měli lidé jistý pocit vůči tomuto hlubšímu přemýšlení o věcech, pocit, jaký člověk dnes již vůbec nemá. Dnes nemá člověk pocit, že by se mělo přemýšlení uskutečňovat v jistém duševním rozpoložení. Až do 15. století měl člověk pocit, že způsobuje vlastně ve světě jen něco špatného, není-li dobrý a přece přemýšlí. Vyčítal si jaksi, když jako špatný člověk přemýšlel. To je to, co lidé

již. vůbec se správnou důkladností nepocítí. Dnes se lidé domnívají: „Mohu být špatný, jak chci ve své duši, prostě přemyslím". Tak to nečinili lidé až do 15. století. Lidé to tehdy pocítovali jako jakousi urážku božského světového rozumu, když přemýšleli ve špatném duševním rozpoložení. viděli tehdy v aktu přemýšlení již něco reálného, viděli se jak plavou svou duší ve všeobecném světovém rozumu. Jak to přijde?

To pochází z toho, že lidé používali vlastně v tomto období od 8. století před Kristem až do 15. století po Kristu, zejména ve 4. století po Kristu, vysloveně jen své éterické tělo. když přemýšleli. Ne že by si říkali: „Nyní uvádím éterické tělo do činnosti“. Ale to. co pocítovali, celá duševní nálada, ta uváděla éterické tělo do pohybu, když, myslili. Můžeme takřka říci: „Lidé v tomto období myslili éterickým tělem“. A to je charakteristické, že se v 15. století začíná myslet fyzickým tělem". Myslíme silami, které vysílá éterické tělo do fyzického těla, když myslíme. To je tedy ten velký rozdíl, který se ukazuje. když pozorujeme myšlení před 15. stoletím a po 15. století. Pozorujeme-li myšlení před 15. stoletím, potom probíhá v éterickém těle.

Jaksi dává éterickému tělu jistou strukturu. Pozorujeme-li myšlení nyní, probíhá ve fyzickém těle (temně). Každá taková linie éterického těla vyvolává ze sebe otisk a tento otisk je potom ve fyzickém těle, je to tedy jaksi pečetní otisk éterické činnosti ve fyzickém těle, co se v lidstvu děje, když myslí, od oné doby, to je v podstatě vývoj od 15. století až do 19., 20. století, že člověk stále více a více vynáší své myšlení z éterického těla a že se přidržuje tohoto stínovitého obrazu, který dostává ve fyzickém těle z vlastního zdroje myšlenek v éterickém těle. Tedy existuje skutečně to, že se v tomto pátém poatlantském období myslí vlastně fyzickým tělem, že je to, ale v podstatě jen stínový obraz toho, co bylo jaksi světovým myšlením, že tedy od oné doby žije v lidstvu jen stínový obraz světového myšlení.

Hleďte, v podstatě je to vše, co vzniklo od 15. století, co se vytvořilo jako novější matematika, jako novější přírodověda atd.. stínovým obrazem, strašidlem dřívějšího myšlení, nemá to již žádný život. Lidstvo dnes nemá vlastně žádný pojem o tom. o co živějším elementem bylo myšlení předtím. Člověk se cítil v dávné době v myšlení jaksi osvěžen, byl rád. když mohl myslit, neboť myšlení bylo pro něho osvěžujícím nápojem. Že by myšlení snad také mohlo unavit, to nebylo vůbec názorem oněch dob. Člověk mohl být zajisté unaven něčím jiným, ale když skutečně mohl myslit, tak to cítil jako osvěžení, jako jakýsi osvěžující nápoj duše, cítil vždy také něco z milosti, které se mu dostalo, když mohl žít v myšlenkách.

Tento pronikavý obrat v duševním uzpůsobení jednou nastal, a my máme dnes o tom. co vystupuje jako myšlení novější doby, něco naprosto stínovitého. Odtud také pochází velká potíže, aby se myšlením - smím-li se tak vyjádřit - přivedl do nějakého rozmachu. Na základě myšlení můžeme modernímu člověku říkat všechno možné, ale on nepřijde k nějakému vzletu. Přece je to něčím, čemu se musí člověk naučit. Člověk si musí uvědomit, že má ve svém moderním myšlení stínový obraz a že tento stínový obraz, nesmí zůstat stínovým obrazem, že tento stínový obraz, kterým je moderní myšlení, musí být oživen, aby se mohl stát imaginací. Stále je pokusem učinit moderní myšlení imaginací, co je například, podáno v takové knize jako v mé „Theosofii" nebo

jako v mé ..Tajné vědě v obryse“, kde jsou právě všude do myšlení vkládány obrazy, aby se myšlení vyburcovalo k imaginaci, tedy opět k životu. Jinak by lidstvo úplně zpustlo. Mohli bychom dále šířit vyschlou učenost, ale tato vyschlá učenost by se nevzchopila ke chtění a nemohla by se rozlítit, kdy by do tohoto stínového myšlení, do tohoto myšlenkového strašidla, které právě vstoupilo v novější době do lidstva, kdyby do něj nevstoupil opět život imaginativní.

To je přece, řekl bych, velká osudová otázka novější civilizace, aby se nahlédlo, jak myšlení na jedné straně směřuje k tomu stát se něčím stínovitým. Jak se lidé uzavírají stále více a více do tohoto myšlení a jak se vedle toho to, co přechází do chtění, stává vlastně pouze jakýmsi odevzdáváním se lidským instinktům. Čím méně bude umět myšlení přijímat imaginaci, tím více bude přecházel plný zájem toho, co žije v zevním sociálním životě, do života instinktů. Dávnější lidstvo, alespoň v oněch dobách, které nesly civilizaci, dostávalo - to můžete poznat z posledních přednášek - ze svého celého organismu něco, co bylo duchovní. Moderní člověk dostává něco, co je duchovní, jen ze své hlavy, proto se přenechává, pokud jde o vůli, svým pudům, svým instinktům. To je velké nebezpečí, že se lidé stávají stále více a více pouhými lidmi hlavy a pokud jde o chtění, přenechávají se ve vnějším světě svým instinktům, což potom samozřejmě vede k takovým sociálním stavům, které se šíří na Východě Evropy a u nás všude také pronikají svou infekcí. Tím, že se myšlení stalo stínovým obrazem, tím toto vzniká. Nemůžeme na ty to věci poukázat dost často. Právě z takového základu se bude chápat to podstatné, co chce vlastně anthroposoficky orientovaná duchovní věda. Chce, aby se tento stínový obraz stal opět živoucím, aby opět mezi lidmi bylo to, co chápe celého člověka. To se ale nemůže stát, zůstává -! i myšlení stínovým obrazem, nevstupují-li opět do tohoto myšlení imaginace, neoživí-li se například číslo tak, jak jsem to ukázal, když jsem poukázal na sedmičlenného člověka, který je vlastně devítičlenný, přičemž ale vždy druhý a třetí, šestý a sedmý článek se spojují tak, že se stávají vždy dva a dva jednotou, takže vychází jaksi sedm, když se shrne článků devět. Toto vnitřní zasahování toho, co bylo kdysi člověku dáno z nitra, lo je to, o co se musí usilovat. V tomto ohledu musíme brát velmi vážně, co je charakterizováno právě z této strany anthroposoficky orientovanou duchovní vědou. Vidělo se i z jiné strany, jak se myslilo, že se stává stínovitým a proto byla v jezuitském řádu vytvořena metoda, která vnáší do tohoto myšlení z jisté strany život. Jezuitská exercicie a směřuji k tomu, aby se do tohoto myšlení vnesl život. Ale činí to tak, že opět obnovují život dávný, pracující především nikoli pro imaginaci a pomocí imaginace, nýbrž pomocí vůle, která hraje v jezuitských exerciciích zvláště velkou úlohu. Lidstvo současnosti by mělo pochopit a chápe příliš málo, jak se v takovém společenství, jako je jezuitské, veškerý duševní život stává velmi radikálně jiným, než je u okolních lidí. Ostatní lidé současnosti jsou všichni v podstatě v jiném duševním uzpůsobení než ti, kteří se stávají jezuiti. Jezuité pracují na základě světové vůle, to nelze popírat. Vidí proto jisté souvislosti, které zde jsou, a nanejvýš vidí tyto souvislosti četné jiné řady, proti nimž jezuité zase bojují na nože. Ale tento významný prvek, jímž realita vstupuje do stínového myšlení, to je to, co činí jezuitu člověkem jiného ražení, než jsou lidé moderní civilizace, která myslí vůbec jen ve stínovitých

obrazech a proto v podstatě spí, protože myšlení neuchopuje jejich organismus, protože nevibruje v jejich krvi, protože vlastně skutečné neproudí mohutným proudem v jejich nervové soustavě.

Ještě nikdy nikdo nespatriil, jak se domnívám, nadaného jezuitu nervózního, kdežto moderní učenost a moderní vzdělání se stávají stále více nervózními. Kdy se stáváme nervózními? Když se uplatňují fyzické nervy. Potom se uplatňuje něco, co vlastně nemá vůbec fyzicky žádné oprávnění uplatňovat se. protože je to zde pouze, aby to vedlo duchovno. Tyto věci souvisí těsně se zvráceností naší moderní vzdělanosti, a jezuitismus je zajisté z jistého stanoviska, proti kterému musíme rozhodně bojovat, ale právě ze stanoviska ožívování myšlení, něčím, co jde se světem, i když to jde pozpátku jako rak. Ale jde to, nestojí to na místě, kdežto naše věda, jak je dnes běžná, v podstatě člověka vůbec neuchopuje.

Smím-li vám zde na něco poukázat, tak musím říci: Vyjádřil jsem již častěji, jak to člověku stále znovu a znovu způsobuje bolest, že tento moderní člověk, který' umí myslit všechno možné, který je tak strašně chytrý-, ale přece žádným vláknem svého života také živě v současnosti, nevidí, co se kolem něho děje, on nevidí, co se kolem něho děje, nechce se toho účastnit. U jezuity je tomu jinak. Jezuita, který' uvádí do čilého stavu plného člověka, ten vidí, co dnes světem vibruje. Proto bych chtěl přechít pár slov ze současného jezuitského letáku, z kterého poznáte, co za život v něm pulzuje:

„Pro všechny, kteří to berou s křesťanskými zásadami vážně, jimž leží blaho lidu skutečně na srdci, jimž pronikla hluboko do duše Spasitelova slova. Miscreor super turbam, pro všechny ty. nadešla doba, kdy mohou pracovat, neseni základními vlnami bolševického přívalu, s mnohem větším úspěchem s lidem a pro lid. A jen zde nebýt příliš váhavý! Tedy zásadní a všestranný boj proti kapitalismu, proti vykořisťování lichvářskému vysávání lidu, ostřejší zdůrazňování pracovní povinnosti také pro vyšší stavy, obstarání lidsky důstojných bytu pro miliony prostých lidí, i když toto obstarání vyžaduje zabrat paláce s většími byty, využití půdního bohatství, vodních a vzdušných sil nikoli pro trusty a syndikáty, ale pro obecné blaho, pozvednutí a vzdělání lidových mas. účast všech kruhu lidu na státní správě a vedení státu, použití ideje sovětů k vybudování stavovského zastoupení vedle parlamentního zastoupení mas. aby se zabránilo, izolaci mas od státního aparátu, kterou Lenin právem káral. Bůh dal statky Země pro všechny lidi, ne aby se jednotlivci kochali v přebohatém nadbytku a miliony lidí aby trpěly bídou, která je stejně zhoubná jak fysicky tak morálně...“.

Hleďte, to je oheň, který ovšem tuší něco z toho, co se děje. To je člověk, který' ve své ostatní knize ostře bojuje proti bolševismu, který samozřejmě o bolševismu nechce nic vědět, který ale nesedí jako někdo, kdo si dnes hezky sedl na židli a nepozoruje kolem sebe oheň světa, nýbrž pozoruje to a ví, co chce on. protože to vidí.

Lidé to přivedli k tomu, že o věcech světa pouze přemýšlejí a jinak je nechávají běžet, jak běží. To je to. na co se musí stále znovu poukazovat, že člověk má v sobě ještě něco jiného než pouhé myšlenky, jimiž se právě přemýšlí a nestará se vlastně o podstatu světa. Zde stačí přece pouze poukázat na to, čím je například Theosofická společnost. Theosofická společnost poukazuje na velké zasvěcence, kteří kdesi sedí,

zajisté, to může tato Společnost právem činit, ale nejde o to, že oni tam sedí, nýbrž jde o to, jak ti, kteří o nich hovoří na ně poukazují. Theosofové si představují, že velcí zasvěcení řídí svět, potom si sami sednou a mají dobré myšlenky, kterým dávají všude proudit do světa, a potom hovoří o řízení světa, hovoří o světových epochách, o světových impulsech. Když ale jednou skutečně dojde to tak daleko, že nějaká reálná věc, jakou je anthroposofie, musí nutně žít v reálném běhu světa, protože tomu nemůže být jinak, potom se to shledává nepohodlným, protože by se potom nemohlo již. zůstat sedět na židli, ale musilo by se spoluprožívat to, co se děje ve světě. Musí být ostře zdůrazňováno, jak se to, co je rozum, stalo v lidech stínem, neboť se to dříve prožívalo v éterickém těle a nyní to jaksi sklouzlo do fyzického těla a zde to vede jen subjektivní život. Ale může to být oživeno imaginací. Potom to vede k duši vědomé, a tato duše vědomá může být přijímána jen jako něco reálného, když v sobě cítí Já jako to, co je věčné, a když se probádá, jak toto Já sestupuje ke vtělení z duchovně-duševních světů, jak opět prochází branou smrti zase do duchovně-duševních světů. Když se uchopí tato vnitřní duchovně-duševní podstata onoho Já, potom může být skutečně vnitřní obraz rozumu naplněn realitou. Neboť tento stínový obraz musí být naplněn realitou z Já. Je nutné, aby se vidělo, jak existuje živoucí myšlení. Neboť copak zná člověk od 15. století? Zná přece pouze logické myšlení, nezná živé myšlení. Také na to jsem opakovaně upozorňoval. Co je živé myšlení? Chci vzít blížký' příklad. V roce 1892 jsem napsal „Filosofii svobody“. Tato „Filosofie svobody“ má určitý obsah. V „Theosofii“ je řeč o těle éterickém, těle astrálním atd.. O tom se ve „Filosofii svobody“ nemluví. Tu přicházejí nyní ti lidé, kteří znají pouze to, co je logicky mrtvé, kteří znají pouze mrtvolu myšlení a říkají: „Ano, čtu „Filosofii svobody“, nemohu z ní vymačkat žádný pojem, najít žádný pojem, o těle éterickém, o těle astrálním, to nejde, to nedostávám z pojmu, které tam jsou“. Ale to byl týž děj jako kdybych měl malého pětiletého chlapce a chtěl bych z něho udělat šedesátiletého muže, vzal bych ho a natahoval bych jej do výšky a chtěl bych ho roztáhnout do šířky! Nesmím zde dosadit mechanicky-neživý děj místo něčeho živého. Ale představujte si „Filosofii svobody“ jako něco živého, čím ona skutečně je, představujte si, jak ona skutečně roste, pak z ní vyrostete to, co z ní nedostane jenom ten, kdo chce něco „vymačkat“ z pojmu. Na tom spočívají právě všechny námitky poukazující na rozpory : že lidé nemohou pochopit, co je živé myšlení v protikladu k myšlení mrtvému, které dnes ovládá celý svět, celou civilizaci. V živoucím světě se věci vyvíjejí z nitra. Ten, kdo má bílé vlasy, nedostal je tím, když dříve měl černé, že se mu natřely na bílo, ale obdržel je z nitra. To, co vystupuje a sestupuje se vyvíjí z nitra, a tak je tomu také s živým myšlením. Dnešní člověk si ale sedne a chce pouze vyvíjet konkluse, závěry, chce pociťovat pouze zevní logiku. Co je logika? Logika je anatomíí myšlení, a anatomie se studuje na mrtvole a logika je studována na mrtvole myšlení. Je přece zajisté oprávněné studovat anatomii na mrtvole. Právě tak je oprávněné studovat logiku na mrtvole myšlení. Ale nikdy nemůžeme tím, co se studuje na mrtvole, pochopit život. To je to, na čem záleží, na čem skutečně záleží, chceme-li se dnes s celou duší účastnit toho, co se světem vlastně valí a tká. Musíme již stále poukazovat na tuto stránku věci, protože potřebujeme ve smyslu dobrého vývoje lidí oživení myšlení, které se stalo stínovitým. Tato stínovitost

myšlení. ta prožila svůj vrchol v polovině 19. století. Proto spadají do poloviny 19. století právě ty věci, které, řekl bych, lidstvo nejvíce omámily. I když ty to věci jako takové nebyly velké: Jsou-li postaveny na správné místo, jeví se velkými. Vezměme konec 50. let. Zde vyšla Darwinova kniha „Vznik druhů“, kniha Marxe „Principy politické ekonomie“, jakož i „Psychofysika“ od Gustava Theodora Fechnera,^{7 6} v níž se snaží prozkoumat psychično. duševno zevním experimentem. V témže roce je lidstvu předveden ohromující objev KirchhoiTovy a Dunsenovy spektrální analýzy čímž se jaksi ukazuje, že ať se pohlédne do vesmíru kamkoli, nalézají se tytéž látky. Činí se jaksi v této polovině 19. století vše. aby byli lidé pomýleni v tom, že myšlení má zde již zůstat subjektivním, má zůstat právě stínovitým a nesmí zasahovat do vnějšího světa, takže si lidé nesmějí vůbec představovat, že by někde ve světě byl rozum, nus, že by bylo v kosmu samém něco živého.

To je to. co vytváří náš současný bídný stav. Domnívá-li se nyní nějaký člověk skutečně, že je jemněji organizován a že má potřebu něčeho duchovního, potom si pokud možno zvyká dělat protáhlý obličej, mluvit fistulovým hlasem a řečnit o tom, že prý' se člověk musí pozvednout od brutální skutečnosti, neboť jen v mystičnu se prý-muže uchopit duchovno. Myšlení se stalo tak jemným, že se musí vzdálit od skutečnosti, že ihned zaniká ve svém stínovitém bytí, chce-li pronikat do brutální skutečnosti. Skutečnost se vyvíjí pod tím podle instinktů, těžce doléhá a brutalizuje. Vidíme nahoře plavat tučná oka světových názorů a theosofií a dole plynout brutálně život. To je něco, co právě musí pro blaho lidstva přestat. Myšlení se musí oživit a myšlenka se musí stát tak mocnou, aby se nepotřebovala stahovat zpět před brutální skutečností, ale aby se mohla do této brutální skutečnosti ponořit, aby mohla v této brutální skutečnosti žít jakožto duch, potom nebude již skutečnost brutální. To se musí pochopit.

Co se nechápe ve všech možných směrech, je to, že myšlení, když v něm žije světová bytostná podstata, nemůže být vůbec jiným, než že vylévá svou sílu přes všechno možné. To je přece vlastně něčím zcela samozřejmým. Ale pro toto moderní myšlení piati za svatokrádež, když se jenom objeví něco takového jako myšlení, které vůbec nemůže jinak, než vysílat svá vlákna do různých oblasti. Co má dnes vytvořit vážnost života, je to. aby se nahlédlo: Měli jsme v myšlení, a to právem stínovitý obraz, ale nastalo období, které musí vnést do tohoto myšlenkového stínovitého obrazu život, aby mohl dostat zevní fyzicky-smyslový život z tohoto života myšlenkového, z tohoto vnitřního duševního života sociální podnět.

O tom budeme zítra potom dále hovořit.